

TECRÜBİ SOSYOLOJİ

Le Play'nin Bütçe Monoğraflerinden bir örnek

Çeviren: Nurettin Şazi Kösemihal

Cemiyet ilmi (Science sociale) nin ve monografi metodunun kurucusu olan F. Le Play (1806 - 1882) nin 1855 de yayınladığı 6 ciltlik «Avrupa işçileri» adlı eserindeki işçi ailelerine ait 36 monografiden birini aşağıda görüleceği üzere aynen tercüme ettik.

Bir maden mühendisi olan Le Play «Avrupa işçileri» adını taşıyan bu eserini 20 senede meydana getirmiştir. Meslek icabı sık sık uzun seyahatlara çıkan Le Play bu yirmi sene içinde batıdan doğuya ve kuzeyden güneye olmak üzere bütün Avrupayı dolaşmış, ve yerinde yaptığı müşahedelerle bu monografileri meydana getirmiştir.

Le Play araştırmalarında bilhassa işçi ailelerine ehemmiyet vermiştir. Çünkü kendisine göre: işçi aileleri dar gelirlidirler. Onun için bu ailelerin — zengin ailelere nazaran — muhitlerine olan bağlılıkları daha fazladır.

Böylece işçi ailelerinin monografik tetkiklerini temel olarak ele alan Le Play, bu ailelerin gelir ve giderini tesbit etmekle, bu aileler hakkında tam bir fikir edinebileceğini sanmıştı. İşte bütçe monografileri böyle kesin rakkamlara dayandığı için, matematik bir terbiye ile yetişmiş olan Le Play'i âdeta büyülemişti.

«Avrupa işçileri» nin birinci basımında (1855) monografiler sadece bütçeye ait unsurlardan teşekkül etmişti. Halbuki Le Play aynı eserin ikinci basılışında, bu monografilerin kadrosunu genişletmeğe ve tamamlamağa çalışmıştır. Le Play' «Avrupa işçileri» nin ikinci basılışında (1878) monografileri için şu kadroyu kabul etmiştir:

A. *İptidâî müşahedeler.*

1. Toprak, endüstri ve nüfus vaziyeti.
2. Ailenin medenî hali.
3. Din ve ahlâkî alışkanlıklar.
4. Hıfzıssıha ve sağlık işleri.
5. Ailenin sosyal mevkii.
6. Mal ,mülk .
7. Tahsisat (subventions).
8. İş ve endüstri.
9. Gıda ve yemekler.
10. Ev, mobilya ve elbise.
11. Eğlence.
12. Ailenin tarihi.
13. Ailenin maddî manevî refahını temin eden örfler ve kurumlar.

B. *Bütçe.*

14. Senelik gelir. (Mülkten, tahsisattan, ücretten, ailenin gi-riştiği endüstriden gelen gelirler).
15. Senelik gider. (Gıda, barınma, giyim, manevî ihtiyaçlar, eğlence, sağlık, için harcanan; Endüstriye, borca, vergi ve sigortaya verilenler).

C. *Sosyal yapının çeşitlik unsurları .*

Bu kadronun A. ve B. bölümleri her monografide müşterekdir. C. bölümü ise monografilerin hususiyetlerine göre değişmektedir.

Hemen işaret edelim ki bugün bu kadronun veya analiz aletinin sadece tarihî bir değeri vardır. H. de Towrville'in 1882 de ileri sürdüğü *nomenclature*'den sonra Le Play'nin bu kadrosu hemen hemen bırakılmış gibidir. Yalnız Unutmamak lâzımdır ki, — H. de Tourville'in de itiraf ettiği gibi — *Nomenclature*, Le Play'nin bu bütçe monografileri inceden inceye gözden geçirilerek meydana gelmiştir. İşte biz de bu bakımdan ehemmiyetli gördüğümüz için Le Play'nin bu bütçe monografilerinden birini aşağıda görüleceği üzere — bir örnek vermiş olmak için — aynen tercüme ettik.

N. Ş. K.

SAINT-SEBASTIEN'LI SAHİL BALIKÇISI (1)

«Mukavelesiz» iş sistemi altında balıkçı.

1856 da yerinde yapılan araştırmalardan elde edilmiştir.

Saint - Léger ve E. Delbet tarafından

Aile fertlerinin vaziyetlerini anlatan iptidaî müşahedeler

Yerin, Endüstri teşkilâtının ve ailenin tasviri

1.

TOPRAK, ENDÜSTRİ ve NÜFUS VAZİYETİ

Aile Saint - Sébastien de oturuyor; burası Fransız hududundan bir az ötede İspanya topraklarında müstahkem bir şehirdir. Bu şehir tebeşirli bir toprak üzerine oturtulmuş, Pirene silsilesinin Atlantik Okyanusunda nihayetlenen üçüncü dereceden dağlarıyla çevrilmiştir. Şehir, Rio Aramea nehrinin ağziyle Gaskonya körfezinin meydana getirdiği koyun arasında bulunan bir yarım ada üzerindedir. Bu koyun bir kısmı yarım adanın ucunda bulunan «Urgull» dağı sayesinde rüzgârlardan ve denizlerden korunmuştur. Buraya bir mendirek yapılarak burası küçük bir liman haline sokulmuştur. Saint Sébastien «Basque» (1) in bugüne kadar eski üstünlüğünü kısmen koruyabilen üç eyaletinden birine yani «Guipuzcoa» ya bağlıdır. Gerçi Saint Sébastien eyaletin merkezi değildir, ama bu eyaletin en ehemmiyetli bir şehridir. 1813 de abluka edildikten sonra yakılan ve harabedilen şehir pek kısa bir zamanda yeniden yapıldı. Bugün nüfusu 12000 den fazladır, ve bir çok İspanyol memur-

(1) Les Ouvriers Européens (Cilt IV, Sahifa 291) İkinci tab'ı 1878.

(1) Basque: Pirene dağlarının batı eteklerine verilen ad.

ları ve ecnebî memleket konsolosları oturmaktadırlar. İklim çok mutedil etraf da çok güzel olduğundan yazın İspanyanın her tarafından yüzücüler buraya akın ederler.

Saint Sebastien'de ticaret muhtelif devirlerde gelişmiştir. Şehir, XVIII inci asırda Caracas ve Philippines kumpanyalarının merkezi olmuştu; yarım adadan gelen yünleri hep buradan ihraç ederlerdi. İspanyada ticaret azalınca, müsait olmıyan bir gümrük rejimi altında bir türlü gelişemeyen bu liman hemen hemen terkedilmiş bir vaziyete düşmüştü. Ama gümrük Kastil hududuna nakledildikten sonra gene umumî rejime tâbi oldu ve eski faaliyetini kısmen olsun yeniden kazandı. Surlarla çevrili dar bir sahaya sıkışmış olan ve harp tesirlerine açık bulunan şehir endüstriye müsait değildir. Ancak «antrepo» hizmetini görmesi itibariyle ehemmiyetlidir. Guipuzcoa da ve civar eyaletlerde kurulan bir çok fabrikalar sayesinde limandaki faaliyet hızla artmaktadır. 1855 de ithalât 7.500.000 ihracat da. 10,000,000 franga kadar çıkmıştır. Bu mühim ticaret hemen hemen sadece ecnebî gemileriyle yapılmaktadır. Yerlilerin büyük tonda bir kaç gemisi vardır. Geri'ye kalanlar da sahillerde işleyen gemilerle balıkçı gemilerinden ibarettir. Balıkçı gemileri 50 kadardır.

Balıkçılık Saint - Sébastien halkının ve civar sahillerin en eski bir endüstrisidir. Rivayetlere göre balina avına ilk çıkanlar bu sahillerin halkıdır. Balinalar Avrupayı saran denizlerde bulunduğu müddetçe de bu ava devam etmişlerdir. Daha sonraları gemilerini Morina avı için hazırlamışlar ve uzun zamanlar şimal denizlerinde İngilizlere rakip olmuşlardır. Bugün artık böyle açık deniz avcılığıyla uğraşmıyorlar sadece sahil balıkçılığıyla meğguller. Bindikleri kayıkların büyüklüklerine göre, küçük veya büyük zümreler halinde teşkilâtlanarak av ekipleri meydana getirirler. Ava iştirak edenlerden her biri avlanan balıklardan bir hisse alır. Kayık umumiyetle bir sermaye sahibinin malıdır. Kayık sahipleri kayıklarının ehemmiyeti derecesinde mahsulden pay alırlar ve kayıklarının başına birer reis seçerler ki onlar da mahsulden muayyen birer pay alırlar. Bazan mal sahibi aynı zamanda reislik hizmetini de görür, o zaman mal sahipliği hakkından başka reislik hakkını da alır.

Av kışın yapılır. Saint - Sébastien'de yazın kayıkların yarısından fazlası boş durur. Kullanılanlar da nisbeten küçük olanlardır. Bunlar da az sayıda adam alır. O zaman açıkta kalan balıkçılar İs-

panya ve Fransa sahillerinde bilhassa «Bilbao» «Santander» ve «Bayonne» arasında sefer yapan gemilere tayfa olurlar. Kış geldimi tekrar hararetlenen balık avına dönerler. O zaman av umumiyetle 18 kişi alan büyük kayıklarla yapılır. Bu mevsimde civar sahillerdeki bütün balıkçılar avlarını Saint - Sébastien'e getirirler. Bu suretle Saint Sébastien mühim bir ticaret merkezi olur. Balık satışı 1843 senesinde kurulan ve «Pescaderia» adını taşıyan hususî bir müessesede belediye memuru vasıtasıyla yapılır. Balıkların pek az bir kısmı burada satılır, hemen hepsi çok iptidai vasıtalarla daha içerilerdeki şehirlere nakledilir. Bu memlekete günün birinde demiryolları döşenir de nakliyat daha süratle yapılırsa şüphe yok ki balık istihlâkı artacak bu suretle sağlam bir sürüm yerine sahip olan balıkçıların vaziyeti çok iyi olacaktır. Bugün Saint - Sébastien de ne salamura ne de konserve lâzım geldiği şekilde gelişmiş değildir.

Bu monografide tasvir edilen balıkçı bizzat kendisinin idare ettiği bir kayığın yarı hissesine sahiptir. Bu kayak 18 kişilik cinstendir. Kendisi yazın da balıkçılık eder, ama daha küçük bir kayakla.

2

AİLENİN MEDENÎ HÂLİ

Ailede yedi kişi vardır:

- (1) Jose D, aile reisi . Saint - Sébastien'de Guipuzcoa'da doğmuştur. 14 senelik evlidir. 45 yaşında.
- (2) Carmen X, karısı. Guipuzcoa'da Passagès'de doğmuştur. 30 yaşında.
- (3) Juan D, büyük oğulları. Saint - Sébastien'de doğmuştur. 13 yaşında.
- (4) Pedro D, ikinci oğulları. Saint - Sébastien'de doğmuştur. 10 yaşında.
- (5) Dolores D, büyük kızları. Saint - Sébastien'de doğmuştur. 8 yaşında.
- (6) Antonio D, üçüncü oğulları Saint Sébastien'de doğmuştur. 6 yaşında.
- (7) Carlos D, dördüncü oğulları. Saint - Sébastien'de doğmuştur. 2 yaşında.

İki çocukları da çok küçükken ölmüştür.

Karı koca arasındaki yaş farkı memleketin âdetlerine aykırıdır. Hatta bu hal, balıkçı arkadaşları arasında, bir çok dedikodulara sebep olmuştur. Böyle olmakla beraber karı koca mesut bir hayat sürmektedirler.

Karı kocanın her ikisi de annelerini babalarını kaybetmişler. Akrabalar iç harplerde dağılmışlar. Bugün de çok farklı şartlar içinde yaşamaktalar.

3

DİN ve AHLÂKÎ ALIŞKANLIKLAR

Katoliklik ve ibadet bugüne kadar bütün eyalette kudretini muhafaza etmiştir. Hatta Fransaya komşu olmasına ve ecnebilere telkinlerine açık bulunmasına rağmen Saint - Sébastien gibi şehirlerde bile din, kudretini halâ muhafaza ediyor. Hususî şartlar içinde yaşayan balıkçılar yabancı tesirlere daha az kapılmakta ve diğer halk sınıflarına nazaran umumiyetle dinlerini daha iyi muhafaza etmektedirler. Bütün cenuplularda müşahede olunduğu gibi, Mer-yeme hususî bir bağlılıkları vardır; Ama diğer memleketlerde bu sınıfta görülen hürafe temayülü buradakilerde görünmüyor. Başlıca bayramları Romeria'dır, Bu bayramda Santo-Christo de Loeso'yu tevaf ederler. Bu «Passagès» civarındaki eski bir kilisede muhafaza edilen tahtadan bir tasvire verilen addır. Basque'li Fransız ve İspanyol köylüleri her sene 17 Eylülde burayı ziyarete gelirler. Sahilde yaşayan balıkçılar ise, bilhassa Saint Sébastien balıkçıları burayı hususî surette 22 nisanda ziyaret ederler. Bu tarih balık avının hararetini kaybettiği zamana düşer. Şuna da işaret edelim ki ibadet, balıkçıların işlerine hiç bir zaman engel olmaz. Kilise adamları vazifelerini lâıkiyle yapmaları için balıkçılara icab eden serbestliği vermiştir.

Burada tasvirini yaptığımız aile de din bakımından, kendi sınıfına mensup ailelerden farklı hareket etmez. Ailenin bütün fertleri dinî vazifelerini muntazaman yaparlar. Bilhassa kadın bu vazifeyi yapmakta büyük bir gayret ve faaliyet gösterir. Evini bir takım dinî tasvirlerle süslemiş ve çocuklarını bunlara hörmete alıştırmıştır. Çocuklarının din terbiyesine de büyük itina gösterir. Fransanın bir çok kısımlarında ve bilhassa İngilizlerde aynı sınıfa mensup ailelerde ana babanın din hususunda gösterdiği alâkasızlıkla,

buradaki ailelerde görülen alâka bir tezat teşkil etmektedir. Çok dindar olmalarına rağmen aile ibadet için hemen hemen hiç para sarf etmez. Halbuki aynı vaziyette olan yerlerde umumiyetle ibadet için para sarf edilir. Bunun sebebi öşür kalktıktan sonra belediyenin topladığı vergiden bir kısmını kiliseye vermesidir. Kilise mümessilleriyle şehir mümessilleri arasında yapılan bir anlaşmayla bu verginin miktarı ve bu vergiden her birine düşecek pay tesbit edilmiştir. İşte Balıkçılar, fakir oldukları için bu vergiden af edilmişlerdir.

Aile reisinin ve karısının tahsilleri yoktur. İspanyolca'dan ancak bir kaç kelime bilirler. Umumiyetle «Basque» dilinin bir lehçesiyle konuşurlar (Eskuara). Her ikisi de iç harpler devrinde yetiştikleri için mektebe muntazam bir şekilde devam edememişlerdir. Balıkçı belki okuma yazmayı öğrenebilirdi, ama okumaya yazmağa hiç bir zaman heves etmemiş. Bir kayığın reisi olduğu için okuma yazma bilmemesi işine engel oluyor. Av defterini kendisi tutamadığı için ya başka bir balıkçıya veya kantarcıya havale etmek zorunda kalıyor. Çocuklar bu bakımdan daha iyi yetişiyorlar. Anne baba çocukların, bedava olan şehir mekteplerine devam etmelerini dikkatle takip ediyorlar. Bu mektepler «Laïques» ler tarafından idare ediliyor. Ama din dersleri gene de başta geliyor. Buradaki mekteplerde Fransada muadili olan mekteplerden daha üstün bir terbiye almak mümkündür. Tahsillerini arttırmak isteyen delikanlılar için hususî ticaret ve bahriye mektepleri vardır. Kızlara sadece dikiş ve ev işi öğretilir. İşte bu kadar hür bir terbiye sistemine tâbi olarak yetiştikleri için istidatlar en müsait şartlar içinde gelişiyorlar.

Balıkçıların örfleri bir çok bakımdan takdire değer; umumiyetle kızlar çok dürüst hareket ederler. Din terbiyesi ve namussuzluk edenlerin ailelerini de lekelemiş sayılmaları fikri, kızların çok dürüst davranmalarını icabettirir. Evli kadınlar sadece ev işleriyle meşgul olurlar; bir de limanda kendilerine ayrılan bazı işleri görürler. Balıkçıların evleri pek temiz değildir; çok çocukludurlar, hemen hemen hepsi pis ve üstleri başları parça parçadır. Bu hal ailelerin büyük bir sefalet ve yokluk içinde yüzdüklerini gösterir. Kazançları çok az, ileriye görmek fikri de pek nadir olarak gelişmiş görünür.

Böyle olmakla beraber erkeklerin hayatı oldukça muntazamdır. Kendilerini içkiye vermezler. Ama günü gününe yaşarlar ya-

rını düşünmezler. Yaz, balıkçıların ölü mevsimi olduğu için bakka-la borç ederler, kışın bütün kazançlarını da borçlara yatırırlar. Her biri bu borcu ilk fırsatta ödemeği şeref bilir. Böylece itibarlarını muhafaza ederler. Yiyecek maddelerini çok pahalıya aldıkları için bir hayli de faiz ödüyorlar demektir.

Burada tasvir edilen aile, ahlâk bakımından diğer ailelerden daha üstün bir vasıf arz eder. Çok akıllı ve çalışkan olan bu kadın istisnâî bir yaradılıştadır. Fransada ekseriya işçi sınıflarda görüldüğü gibi bu ailede de evin maddî ve manevî işleriyle hep kadın meşgul oluyor; kadın bu işini adam akıllı başarıyor. Erkek ev işlerine hiç karışmıyor. Kadın, saygısıyla, bu vaziyeti kocasına, hay-siyetini rencide etmeden kabul ettirmesini biliyor. Erkeğin ara sıra bu konu üzerinde yaptığı şakalar da kendisinin zımnen bu vaziyeti kabul ettiğini gösteriyor. Bundan başka babanın çocukları üzerindeki ve umumî efkâr karşısındaki nüfuzu da azalmış değildir. Anne baba çocuklarını büyük bir şefkatle yetiştirdikleri için onlar da anne ve babalarına çok düşkün ve çok hürmetkârdırlar. Hasılı bu aile aşağı bir seviyede ve oldukça kaba bir takım itiyatlara sahip olmasına rağmen ahlâkî bir incelik ve seçiklik göstermektedir. Bunun da kadının, bilhassa din hissini gelişmesine verdiği ehemmi-yetten ileri gelmesi mümkündür.

4

HIFZİSSİHA ve SAĞLIK İŞLERİ

Saint - Sébastien'in havası sağlam ve hoştur. Şehir Avrupanın cenubunda bulunmasına rağmen deniz kenarında olması ve etrafının dağlarla çevrili bulunması yazın ikliminin oldukça mutedil geçmesine sebep olur.

Ailenin oturduğu yer de hıfzıssihaya uygundur. Eyleri sırtını «Urgull» dağlarının eteklerine vermiştir. Evin bazı yerleri rutubetlidir ama cenuba nazır cephesi bu mahzuru telâfi ediyor. Balıkçı ufak tefek olmasına rağmen sıırım gibi sağlamdır, ve hiç hasta olmamıştır. Kalın yün elbiseler ve muşambalar, iklimin ânî değişmelerine karşı, kendisini kâfi derecede koruduğu anlaşılıyor. Çocukluğundanberi bu çok çetin deniz hayatına alıştığı için her gün karşılaşması imkân dahilinde olan tehlikelerle hiç zihnini yormaz. Zaten Saint - Sébastien balıkçıları için bu türlü tehlikeler pek azdır. Gerçi

cüretleri şan vermiştir ama bunun doğru olup olmadığını istatistiklerden çıkarmak mümkün olamıyor. En son hadise bundan üç sene önce olmuş; altı kişi boğulmuş. Bu gibi ahvalde dul ve yetimlere tesirli yardımda bulunacak hiç bir hususî müessesese yoktur. Ama şehirde ahaliden toplanan paralarla en sıkıntılı vaziyette bulunanlara yardım eden teşekküller vardır.

Kadın ve çocukların da sıhhati fevkalâde. Çocuklar hastalandıkları zaman doktor çağırılar vizitası 0,50 franktır. Balıkçılar arasında pek istisnâî olarak görülen bu hâdisenin sebebini, önce ailenin nisbeten iyi bir vaziyette bulunmasında, sonra da çocukların hastaneye yatırılması korkusu gibi çok ince ahlâkî bir hisde aramalıdır. Umumiyetle balıkçı aileleri şehir tarafından idare edilen ve fevkalâde şartları haiz bulunan bu müesseselerde kendilerini tedavi ettirirler.

5

AİLENİN SOSYAL MEVKİİ

İdare ettiği kayığın yarısına sahip olduğu için balıkçı, mesleğin reisleri sınıfına girer. Ama balıkçılık mahiyeti icyabı başkalarının işbirliğine ihtiyaç gösteren bir meslek olduğu için, buradaki reislerin vaziyeti, umumiyetle diğer mesleklerde aynı sınıfa mensup işçilerden farklıdır. Böyle bir kayığa sahip olduğu için, aile Saint - Sébastien balıkçıları arasında çok ehemmiyetli bir mevkie sahiptir. Ama şuna da işaret edelim ki aile, kendisini geçim itibarıyla daha aşağı olan ailelerden hiç de üstün görmez onlarla haşır, neşir olur. Burjuvaziye yaklaşan hiç bir temayül görülemez. İşte İspanyanın çeşitli sınıflarında hakim olan bu eşitlik duygusu sosyal hayatının en sağlam karakterlerinden birini teşkil eder. Yalnız bir kaç senedenberi yabancı fikirlerin tesiriyle — bilhassa Fransanın komşuluğu — burada da örflerde bazı değişiklikler başgösteriyor. Meselâ garbın diğer bölgelerinde âdet halini alan, ama İspanyanın cenup bölgelerinde hiç bilinmeyen ve hıristiyanlık zihniyetine tamamen aykırı bulunan kiliselerde yer kiralamak usulü, Saint - Sébastien'e de girmeye başlamıştır. İşte burada tasvir edilen balıkçının karısı da bu yeni türeyen âdetten istifade ederek pazar ibadetleri için kendine bir yer kiralamıştır. Böylece vaziyeti müsait ol-

mıyan diğer balıkçı kadınlarının temin edemediği bir konfor ihtiyacını tatmin etmiş olur.

Ailenin refahlı olmasının başlıca amili karı kocanın çalışkanlığı ve ileriye görüşleridir. Bilhassa kadının iyi idaresinin tesiri büyüktür. Karı kocanın sosyal hayatta böyle bir mevkie yükselmeleri ahlâkî değerlerine bir işarettir. Bu hususta verdiğimiz izahlar da ailenin böyle bir vaziyete hak kazandığını göstermektedir. Hiç şüphe yok ki kayığın öbür hissesine de sahip olmakta gecikmiyeceklerdir.

Şunu da işaret edelimki, ailenin böyle bir mevkie yükselmesi istisnaî bir hal değildir. Akıllı, çalışkan ve ileriye gören her balıkçı ailesi böyle bir mevkie yükselebilir. Ama yükselenlerin hemen hemen hepsi evlenmeden önce kendilerine sermaye temin edenler arasından çıktığı görülüyor. Evliliğin ilk ihtiyaçları ve gittikçe artan masraflar, böyle ihtiyatlı olmayanların iki yakasını bir araya getirmez ve böylece istikballerine engel olur.

AİLENİN GEÇİM VASITASI

6

MAL

(Mobilya ve elbiseler dahil değil)

Gayri menkul ..... 0 fr. 00

Aile bir eve sahip olmağı çok istiyor, ama yüksek surlarla çevrili bir şehirde oturdukları için bu arzularını hiç bir zaman yerine getirmeyecekler; çünkü yer kıtlığından çok katlı binalar yapmak zorunda kalınmıştır.

Para ..... 40 fr. 00

Bu para bir dolapta saklanır, anahtar yalnız kadındadır. Bu para da iki kısma ayrılır bunun 15 fransı aileye aittir, evin masrafına kullanılır, 25 fransı da kayığında çalışan ve kendisinin reislik ettiği balıkçılar zümresine aittir. Balıkçılar zümresi bu parayı tamir işlerine ve alelade masraflara kullanırlar.

Ailenin faizle işletilen parası yoktur. Bugüne kadar biriktirdikleri para kayığın yarı hissesinin bedeli olan 800 fransı ödemeğe ya-

ramıştır. Bundan sonra biriktirecekleri para da kayığın yarı hissesine sahip olan sermayedara verilecektir. Bu biriken para ile de kayık iskartaya çıktığı zaman yenisi alınacaktır. İşte bütün güçlük, az para arttırabilen ailelerin bu sermayeyi yeniden kurabilmelerindedir.

İş ve endüstride kullanılan hususi malze me ..... 1,172 fr. 50

- (1) Balıkçı kayığı: — Av için hususî surette inşa edilmiş bir balıkçı kayığının, direk, pusula ve bütün diğer teçhizatıyla beraber değeri 1900 frangı bulur. Ailenin yarı hissesine 950 frank düşer.
- (2) Av âletleri: — Av âletleri de âdete göre kayık sahipleri tarafından temin edilir. Bu âletler bir sürü olta ile ateş balığı avı için kullanılan bir büyük ağdan ibarettir. Başlıca oltalar, ton balığı için kullanılanlarıdır. Her birisi 150 metre uzunluğundadır, değeri aşağı yukarı 22 franktır. Balıkçılar zümresi için kayık sahiplerinin temin ettikleri bu âletlerin değeri aşağı yukarı 300 fr. dir. O halde aileye düşen miktar 150 fr. dir.
- (3) Balıkçının şahsına ait av âletleri: — 8 tane Morina oltası (Cemiyete giren her balıkçı bunu temine mecburdur). Bu oltalardan her birinin yeni iken değeri 45 fr. dir. Saklanan eskilerinin değeri de aşağı yukarı 20 fr. dir. Yekûn 65 fr. eder.
- (4) Balık yağı yapmak için kullanılan âletler: — Balık yağı çıkarmak için balığın karaciğerlerini kaynatmağa yarayan kazan 6 fr. Yağları saklamak için 6 şişe, değeri 1,5 fr. Yekûn 7,5 fr.

Bütün malların Umumî yekûnu ..... 1.212 fr.

DEVLET TAHSİSATI (Subvention)

Balıklar kendiliğinden yetişen (spontané) bir mahsuldür, insan emeğine ihtiyaç göstermez. Tabii bir zenginliktir. İşte sadece bu «spontané» mahsulün avlanmasına dayanan balık endüstrisi, bir çok medenî kavimlerin işi olduğu halde, gene de bu noktadan onları, ku-

tup bölgelerinin buzlu sahillerinde veya istiva bölgesinin orman veya otlaklarında avcılık eden vahşi kabilelere yaklaştırmak mümkündür. Her ikisinde de müşterek bir karakter vardır. O da bu işle uğraşanların geçimlerinin tabiat tarafından temin edilmesidir. Gerçekten yeni dünya avcılığıyla Saint - Sébastien balıkçıları arasında bu bakımdan tam bir benzerlik vardır, çünkü bu şehirde balıkçılık, vasıtalı veya vasıtasız hiç bir vergiye bağlı değildir. Fakat bu bedelin değerini tayin etmek çok güçtür. Bunu diğer memleketlerde balıkçılık edenlerden alınan kanunî vergiyi hesaplamakla anlamak mümkündür.

Endüstrinin temelini teşkil eden denizden başka, burada tasvir edilen nahiyeye ait daha bir çok tahsislerden de istifade eder. Bugün ailenin gördüğü başlıca yardımlar şunlardır: Çocuklar bedava okurlar. İbadet bedavadır. Çünkü kilise masrafı sadece hali vakti yerinde olanlardan alınan vergilerle temin edilir. Bundan başka mecbur kalırsa aile mensupları hastanede yatabilirler, ihtiyarlıklarında da hususî bir âcizler yurduna sığınabilirler.

Bütün bu misaller gösteriyor ki Saint - Sébastien de hayır kurumları pek çoktur. Guipuzcoa'nın her tarafında ve «Basque» eyaletlerinin hemen hemen bütün şehirlerinde vaziyet aynidir. Ötedenberi bu eyaletlerde her nahiye, fakirlerine bakmayı prensip ittihaz etmiştir. Şuna da işaret edelim ki hiç bir yerde yardım teşkilâtı buradaki kadar tam ve tatmin edici değildir. Bu hayırlı netice, kanun ve örflerin birlik olarak zenginleri merhamete zorlamasının bir neticesidir. Böylece yoksulların istiraplarını hafifletmek de emniyet altına alınmış olur.

8

İŞ ve ENDÜSTRİ

Mahiyeti icabı balıkçılık havaların kötü gitmesi veya yazın sıcaklar yüzünden ihracatın yapılamaması gibi sebepler yüzünden sık sık inkitaa uğrar. Senenin bir çok günlerini karada geçirmek zorunda kalırlar. Umumiyetle hepsi bu boş vakitlerini istirahatle gezme ile eğlencelerle geçirirler; içlerinden bazıları da bu boş zamanlarında av âletlerini tamir ederler veya kıyılarda yaşayan balıkları avlarlar yahut da midye toplarlar.

Aile reisinin işleri: — Kışın aile reisinin devamlı işi balıkçılık-

tır. Deniz müsait olunca sabahın dördünde limandan ayrılır akşam kadar denizde kalır; hava kötüleşince de çok zaman yirmi dört saat limana giremedikleri olur. Bu türlü vaziyetleri dikkate alarak balıkçılar ekseriya üç günlük yiyeceklerini de beraber alırlar. Bu monografide tasvir edilen balıkçı reisi bu tedbirinde hiç kusur etmez. Çünkü bir kere bir fırtına yüzünden dört gün denizde kaldıktan sonra kayığıyla beraber Saint - Sébastien'den 100 kilometre mesafede bulunan «Santander» kıyılarına düşmüştür.

Kayığın reisi olduğu için aile reisi adeta bir kaptan vazifesini görür. Manövre mes'uliyeti ve kumanda kendisine aittir. Ama bu manövreler umumiyetle ehemmiyetsizdir, onun için sadece kumanda etmekle kalmaz, bir yandan da öbür balıkçılarla birlikte av işlerini görür. İkinci derecede işleri de, kayığın sahibi olması sıfatıyla idare ve bakımdır. Bu kayığın tamir işleriyle hiç bir zaman uğraşmış değildir. Av aletlerinin bakımıyla veya imaliyle de uğraşmaz.

Kadının işleri: — Ev işi başlıca meşguliyetini teşkil eder. Kalabalık bir ailenin bütün işlerini gördükten evini de son derecede temiz tuttuktan sonra kocasıyla birlikte çalışan balıkçıların yanında da av işlerini görmeğe yetişir. Bu sıfatla av aletlerinin tamir işinde çalışmağa ve kayık limana gireceği sırada balıkları satış yerine taşımak için limanda bulunmağa mecburdur. Bu işine mukabil bir balıkçının aldığı yarısı kadar bir pay alır böylece ailenin gelirini arttımağa yardım etmiş olur.

İkinci derece işleri arasında da dikiş vardır. Ailenin giyeceğinin bir kısmını kendisi diker. Diğer kısmını ve yeni elbiseleri de, yalnız sabah kahvaltısı verildiği takdirde günde 1 franga, sabah akşam doyurulduğu takdirde de günde 0,50 franga çalışan bir işçiye diktirir.

Kadın bazan limana yüksüz gelen gemilerde safra vazifesini gören kumu boşaltmak işine iştirak eder.

Bu türlü işler belediyenin emriyle yalnız kadınlara bilhassa balıkçı kadınlarına tahsis edilmiştir. Şartlar üzerinde gemi kaptaniyle anlaşıldıktan sonra hep birlikte bu işi üzerlerine alırlar ve bu işten adam başına günde vasatı 0,75 fr. düşer.

13 yaşındaki büyük oğlunun işleri: — 12 yaşına kadar anne baba kendisine hiç bir iş gördürmemiştir. Sadece mektebe göndermiştir. Bir senedenberi ustaliğiyle tanınmış bir kayık yapıcının, doğramacının yanına çırak olarak verilmiştir. Aile dostu olduğu için

hiç bir ücret vermeden ona mesleğini öğretmektedir. Aile, oğullarının İleride Saint - Sébastien'de bu mesleği tutmasına niyet etmiştir. Arzu ederse «Plata» kıyılarına göç etmesine de müsaade edecekler.

12 yaşındaki ikinci oğlunun işleri: — Bu çocuk hâlâ mektebe gidiyor. Onu balıkçı yapmağa niyet ediyorlar. Bir sene sonra babasının kayığına acemi olarak girecek. Bir sene kadar çıraklık ettikten sonra balıkçıların aldıkları payın yarısını almağa hak kazanacaktır.

8 yaşındaki kızın işleri: — Çok küçük olduğu halde bu çocuk epiyce mühim işler görüyor. Küçük kardeşlerine bakıyor, böylece annesi dışarıda para getirecek işlerde çalışmak imkânını bulabiliyor. Kız bu vazifesini büyük bir zekâ ve dikkatle yapıyor. Bu misal çok çocuklu ailelerde, en büyük kızların hadiselerin zoruyla, ev işlerini yaparak nasıl iyi bir ev kadını yetiştiklerini göstermektedir.

Ailenin giriştiği endüstri: — Bir sermayedarla ortak olduğu bir kayığı balıkçılarla işbirliği ederek işletmek ailenin başlıca endüstrisini teşkil ediyor. Aile reisinin, sermayesi olmayan balıkçılar gibi ayrıca onlarla işbirliği ederek çalışması da ayrı bir endüstri teşebbüsüdür. Bu teşkilât ta hususî bir şekilde incelenmelidir. Nihayet kadının yemeklerde kullanmak ve satmak üzere istihsal ettiği balık yağı da asıl işe sıkı bir şekilde bağlı ikinci derecede bir endüstridir.

AİLENİN GEÇİM TARZI

9

GIDA ve YEMEKLER

Ev işlerini çok idareli bir şekilde başaran kadın, aileyi yiyecek hususunda hiç bir şeyden mahrum etmez. Bilhassa çocuklar günün her saatinde yerler, yiyecek bir şey istediler mi anneleri hemen verir. Sabah öğle ve akşam yemeklerinin saati muayyendir. Aile hep beraber sofraya oturur. Yalnız baba ava gittiği zaman yemekte bulunmaz. Bu üç öğün şöyle yapılır:

(1) Sabah kahvaltısı saat 8 de yapılır. Balıkçının yedikleri, ekmek, balık ve elma şirasından (cidre) ibarettir. Kadın ekmekle suda

pişirilmiş kakao içer, İspanyada herkes bunu içer (bizdeki kahve gibi). Çocuklar da ekmekle mevsime göre soğuk veya sıcak süt içerler.

(2) Öğle yemeği ekseriya etli ve domuz yağlı çorba ve çeşitli sebzededen ibarettir. Çorba balık yağıyla yapıldığı zaman, ya sebzeyle pişmiş birer parça et veya sadece sebze yerler.

(3) Akşam yemeği saat 7 de yenir. Akşam yemekleri hemen her gün sadece taze balık veya çirozla yapılır. Ekseriya bu yemekler sebzesiz ve çok biberlidir.

Aile reisi umumiyetle ava gitmeden önce kahvaltı eder. Beraberinde ekmek, pek nadiren de soğuk et götürür. Zaten balıkçılar denizde karınlarını doyurmak için, bizzat kendilerinin hazırladıkları balıkları yerler. Balıkçıların birlikte götürdükleri içki de, beher gün için iki veya üç desilitre şarap ile, 20, 30 santilitre sert içkidir. Balıkçılar, bu iki içkinin kullanılmasını kuvvet almak ve mesleğin ağır işlerine mukavemet etmek bakımından zarurî görürler.

Burada tasvir edilen aile, evlerinde ancak bayram günlerinde şarap içerler. Umumiyetle Guipuzcoa da bol bol yetişen elmalardan yapılan ve sıra (cidre) denen bir içki kullanırlar. Bu sıra (cidre) toptan satın alınmaz. En yakın şıracıdan her yemek için aşağı yukarı 1 litre satın alınır.

Bütünüyle ele alınacak olursa aile rejimindeki sadelik ve yeknesaklık dikkati çeker. Bir şehirde yaşamış olmalarına rağmen Saint - Sébastien balıkçıların hayatı çiftçi köylülerin hayatlarından farklı değildir. Sebze olarak patates, lâhna, fasulye ve İkinci neviden çavdar ekmeği yerler. Kıtık zamanlarında da mısırla karışmış çavdar yerler. Burada tasvir edilen ailenin yediği ekmek pek azdır. Bu hususiyet fazla balık yemelerinden ileri gelse gerek.

10

EV, MOBİLYA ve ELBİSE

Bir kaç sene evveline kadar Saint - Sébastien balıkçıları surlarla çevrili şehrin içinde yaşamak mecburiyetindeydiler. Çünkü surların dışında henüz evler yapılmamıştı. Şehrin kapıları sabah akşam muayyen saatlerde kapandığı için balıkçılar bu vaziyetten çok şikâyetçiydiler. Bazan şehire ancak kapılar kapandıktan sonra gelebilirlerdi. O zaman geceyi ya kayıklarında yahut da şurada burada geçirmek zorunda kalırlardı. Ama bugün vaziyet değişmiştir.

Limanın hemen yanı başına balıkçılar için koca koca binalar yapılmıştır. Sırtlarını Urgull dağına vermiş olan bu binalar, çok dik bir sathı maile yaslandıkları için — çok karanlık ve çok rutubetli olan — zemin katlarında oturmağa imkân yoktur. Bu katın arka kısmı depo olarak kullanılmakta ön kısmı ya üstü birinci katla örtülü bir boşluktur. Balıkçı çocukları burada her mevsimde oynayabilirler.

Burada tasvir edilen aile bu yapının birinci katında 15 fr. a kiraladıkları bir dairede otururlar. Bu dairenin deniz cephesinde iki yatak alabilecek büyüklükte bir kereveti olan bir büyük oda ile bir küçük oda vardır. Arkada da dağların sathı mailine nazır az ışıklı iki oda daha vardır. Bu odalardan biri mutbak hizmetini görüyor. Öteki de odun kömür v.s. koymağa yarıyor. Bu odalar her sene kiracı hesabına kireçle badanalanır.

Evde temizlik ve intizam son derecededir. Hatta büyük odanın döşemesinde zerafet bile var. Bununla beraber her şeyde bir sadelik göze çarpıyor. Burjuvalığa kaçan hiçbir temayül sezilmiyor, çünkü burjuvalarda ekseriya pahalı ama zevksiz eşyaya rastlanır. Bunlarda böyle bir şeyden eser bile yok.

Mobilya ve elbiselerin değerleri şöyle tesbitedilebilir:

Mobilya: Evin ihtiyaçlarına yetecek kadar mobilya şekil itibariyle sade ama son derecede bakımlı ..... 409 fr.

(1) Yataklar: — Evde aşağı yukarı birbirine benzer üç yatak vardır. Her yatak beyaza boyanmış bir tahta kısımdan, içi mısır yaprağıyla dolu bir bez şilteden, içi kaba yünle doldurulmuş bir başka şilteden, gine bezden yapılmış içi daha ince yünle dolu bir yastıktan ve bir yün yorgandan ibarettir. Bir yatağın değeri 76 fr. ettiğine göre bu üç yatağın değeri 228 fr. eder.

Çocukların yattıkları iki yatağın değeri de 40 kar fr. dan 80 fr. eder. Böylece yatakların mecmuu ..... 308 fr. tutar.

(2) Büyük odanın mobilyesi: — Bir dolap hem kasa hem de dolap vazifesini görür kelepir olarak 25 fr. ga alınmıştır. — Bir ayna 6,5 fr. — Beyaz tahtadan bir masa 4 fr. — 3 fr. 25 den 6 sandalye 19 fr. 50 — Dinî mevzuları temsil eden 8 tablo, bu tablolar fransız mamulâtıdır. Her biri 2 fr. dan 16 fr: Yekûn ..... 71 fr.

(3) Çocukların yatak odalarındaki mobilya — Bir eski dolap 6 fr. — iki iskemle 3 fr. Yekûn: ..... 9 fr.

(4) Mutbak eşyası — Bir eski eşya 5 fr. — 2 küçük sıra ve oldukça eski dört sandalye 6 fr. — Kap kaçak koymak için duvara mihlanmış raflar 5 fr. Yekûn: ..... 16 fr.

(5) Kilerin eşyası — Tuz kabı 5 fr.

Kap kaçak alet edevat: Ev için lüzumlu alet edevat; daima kelepirciler olarak satın alınmıştır. Hepsisi ter temizdir. Yekûn: 88 fr. 85.

(1) Ocak levazımı: — 1 Ocak çengeli, 2 ocak ısıgarası, bir kürek, bir maşa bir körük 17 fr. — 1 sacıyak, kazanları ateş üzerine koymak için 4 fr. Yekûn: ..... 21 fr.

(2) Yemekleri pişirme levazımı: — Dökme bir tencere 5 fr. — 2 bakır kazan 20 fr. — Tenekeden kap, 3 fr. — 2 toprak kap 0 fr. 60 — İngiliz porseleninden 14 tabak 3 fr. 25. — 10 tahta kâse çocuklar için 1 fr. 50 — 5 toprak tabak 1 fr. 25 — İngiliz porseleninden 6 kahve fincanı tabağı ve şekerliğiyle 3 fr. — Dövme demirden 11 çatal, 11 kaşık 2 fr. 75. — 4 şişe biri sirke için 1 fr. — 5 bardak 0 fr. 50 — Demir çenberli demirden 3 kova 12 fr. Yekûn ... 53 fr. 85

(3) Işık levazımı: — Fitilli bir balıkyağı lâmbası evde yapılmış ..... 3 fr.

(4) Çamaşır levazımı: — İki küçük leğen sadece en küçük çocukların çamaşırlarını yıkamak için ..... 4 fr.

(5) Çeşitli işler için: — Yiyecek nakletmek için üç sepet 3 fr. — Bir şemsiye pamuklu kumaşla yapılmış 4 fr. Yekûn ..... 7 fr.

Eve ait örtüler: — İyi ketenden, oldukça çok ..... 269 fr.

7 çift çarşaf, beher çifti 20 fr. tan 140 fr. — 8sofra örtüsü parçası 8 fr. tan 64 fr. — 10 peçete 30 fr. — Tahta bezi ve çeşitli bezler 20 fr. — Pamuk perdeler 15 fr. Yekûn ..... 269 fr.

Elbiseler: — Elbiselerin bazı kısımları eski Basque'lıların kıyafetlerini hatırlatır. Ama esaslı tarafları değişmiştir. Elbiseler sadece diğer balıkçıların elbiselerinden daha bakımlıdır.

Yekûn ..... 450 fr.

Aile reisinin elbiseleri: — Öbür balıkçıların elbiselerine benziyor. Yekûn ..... 163 fr.
Adamlık ve iş elbiseleri (Bütün balıkçılarda birdir). — Kaba yünlü kumaştan kırmızı renkte üç balıkçı gömleği (Bunlar fransada yapılır,

yeni fiyatı 16 fr. dır.) Yekûn : 36 fr. — Dradan üç kalın pantolon her biri 12 şer franktan 36 fr. — 2 muşamba kaput deniz için 15 fr. — 2 bere mavi yünden 4 fr. — Kenevirden 10 gömlek 60 fr. — 2 çift pabuç 12 fr. Yekûn ..... 163 fr.

Kadının elbiseleri: — Balıkçı kadınlarının giydikleri elbiselerden, şatafatsız ama çok temiz ..... 132 fr.

(1) Adamlık elbiseleri: — Yünden bir elbise 20 fr. — Kırmızı dradan bir eteklik etrafı siyah kadife ile çevrili 10 fr. — Korsa, 3 fr. — Renkli kumaştan bir başörtüsü 2 fr. — Bir başka başörtüsü beyaz işlemeli 4 fr. — Yünlü şal 12 fr. Yekûn ..... 51 fr.

(2) İş elbiseleri: — Eski bir yün elbise 5 fr. — Pamuklu iki âdi elbise 12 fr. — Çeşitli kumaşlardan 3 eteklik 9 fr. — 3 pamuklu önlük 6 fr. — Pamuklu kumaştan üç başörtü 3 fr. — Kenevir bezinden sekiz gömlek 32 fr. — Siyah yünden 3 çift çorap 6 fr. — 2 çift pabuç, 8 fr. Yekûn ..... 81 fr.

Çocukların elbiseleri: (155 fr.) — Şekil itibariyle büyüklerin elbiselerinden farklı değildir. Annelerinin titizliği sayesinde bu ailenin çocukları diğer balıkçı aile çocuklarından çok daha temiz paktır. Bu elbiselerin değeri aşağı yukarı şu değerdedir. Üç büyük çocuğun elbiseleri ..... 115 fr.

İki küçüğün elbiseleri ..... 40 fr.

Mobilya ve elbiselerin mecmuu yekûnu .....1216 fr. 85 dir.

EĞLENCE

Balıkçı ve karısı boş vakitlerinin çoğunu ailece hep birlikte geçirmekten zevk alırlar. Çok zaman balıkçı boş vakitlerini evde geçirir ya çocuklarını sever veya onlarla beraber oynar. Pazar günleriyle yortu günleri karısı ve büyük çocuklarıyla şehir civarında gezmek veya açık havada dans eden gençleri seyretmek için sokağa çıkarlar. Büyük yortu günlerinde bilhassa paskalya ve «Pentecôte» yortularında bütün aile bol ve çeşitli yemeklerle kendine bir ziyafet çeker.

Bu ziyafetlerin sonunda da bir kaç ifncan kahve içilir. Kahve burada pek nadir ve pek makbul bir metadır.

Ailece yapılan bu eğlencelerden başka balıkçı ekseriya arkadaşlarıyla beraber de gezmeğe gider. Birlikte oyun oynarlar. Ekseriya şıra dükkânlarının yanında toplanırlar. Oyun ya ufak bir parayla oynanır yahut bir kaç bardak şirasına veya sigarasına oynanır. Halk arasında sigara içmek itiyadı bilhassa balıkçılar arasında umumîdir. Ama şimal memleketlerinde aynı şartlar dahilinde yaşayan insanlar arasında pek rağbette olan tütün çiğneme âdetine buradaki bahriyelilerde pek rastlanmaz. Burada tasvir edilen balıkçı bir çok uzun seyahatler yapmış olmasına rağmen hiç sigara kullanmaz. Halbuki oğulları çok küçük oldukları halde sigaraya alışmışlardır.

Her sene ailenin topluca eğlenmesini temin eden iki mühim toplantı olur. Birincisi yalnız balıkçılara mahsustur. «Santa Christo de Loeso» tevafının dinî merasiminden sonra hep birlikte yemek yemek için toplanırlar. İkinci yortuda da Şehrin hâmisi adına yapılır. 15 Ağustosta başlar günlerce şenlikler devam eder. Bilhassa belediye tarafından tertip edilen boğa güreşleri her sınıf halkı tahrik etmesi itibariyle çok rağbettedir. Burada tasvir edilen aile re'si çocuklarıyla beraber bu eğlencelere iştirak etmeği hiç ihmal etmez. Çünkü en çok sevdikleri eğlencelerden biridir. Bu döğüşlerin hiç de sanıldığı gibi vahşice olmadığına işaret etmek doğru olur. Bu oyunlarda aktörler her şeyden önce kudret, zerafet, maharet ve cesaret gösterirler. İşte şövaliyelik geleneğini devam ettirdiği içindir ki İspanyol halkı bu oyunlara gönülden bağlanıyorlar .

Bu millî bayramlarda bütün «Basque» eyaletlerinde olduğu gibi Saint Sébastien'de de en aşağı sınıfların bile eğlenceler sırasında hiç bir taşkınlık göstermemeleri, itidallerini muhafaza etmeleri dikkati çeker. Bu günlerde pek nadir olarak sarhoşlara rastlanır. Halk arasında nizam hiç bir silâhlı kuvvetin müdahalesine lüzum kalmadan temin edilir. Hatta halk böyle bir müdahaleden son derecede incinecek bir ruh taşımaktadır.

Saint - Sébastien balıkçılarının itidalle başvurdukları eğlencelerden biri de İspanyada pek rağbette olan ve vergi vasıtası olan piyangodur. Bazan bunlardan bir kaç, birleşerek bir hayli fiatlı olan bileti ortaklaşa satın alırlar. Umumiyetle kendi aralarında oynadıkları oyunları bu türlü eğlencelere tercih ederler.

AİLENİN TARİHİ

12

HAYATIN BAŞLICA SAFHALARI

Ailenin reisi balıkçı çocuğudur. Annesi, babası çocuklarını kendileri gibi balıkçı yetiştirmek için, 11 yaşında bir balıkçı kayığına muço olarak vermiş. Çocuk, iç harpleri aileyi dağıtıncaya kadar bu işine devam etmiş. Bu hadiseler esnasında da Fransaya sığınan balıkçı «Saint-Jean-de-Luz» ve «Bayonne» a yerleşmiş. Burada önce balıkçılık etmiş daha sonra da sahillerde işleyen gemilere tayfa olmuş. Nihayet «Terre Neuve» civarında morina avlamak için Saint-Jean-de-Luz'da tertip edilen seferlere dört sene müddetle iştirak ediyor. İşte, böyle bir balıkçı gemisine tayfa olarak yerleşen, balıkçı, çıkan mahsul nisbetinde bir ücret alıyordu. İlk sene kazancı 950 fr. ga kadar çıkmış ama, daha sonraki üç sene içinde kazancı ortalama olarak 550 fr. gı aşamamış. Tutumlu, kanaatkâr olduğundan ve muntazam bir hayat sürdüğünden umumiyetle seferden dönen gemicilerin yaptıkları gibi bu parasını çarçur etmemiş. Böylece bu biriktirdiği paralarla kendine bir sermaye hazırlamış. İç harplerinden sonra 1842 de İspanya'ya dönmüş. Tekrar Saint - Sébastien'e yerleşmiş. Bir az sonra da «Passagès» li bir balıkçı kızıyla evlenmiş. Sermayesinin bir kısmını eve, bir kısmını da hissedar olduğu ve reisi bulunduğu balıkçı kayığına yatırmış.

Bundan sonra ailenin hayatında mühim bir değişiklik olmamış. Aile reisi hep balıkçılıkla uğraşmış yalnız ara sıra yazları bir kaç ay için sahil gemilerinde tayfalık etmiş. Balıkçılıktan elde ettiği kazanç ailenin bugünkü vaziyetini koruması için gereken masrafları karşılamağa yetmiş. Yalnız aile bugünkü durumunu korumak için senede 150 - 200 fr. kadar bir para arttırmak zorundadır. Çünkü bir balıkçı kayığının ortalama ömrü 5 - 6 seneyi geçmez. Bu zaman içinde de yeni bir kayık satın almak için mutlaka 800 - 900 fr. lık bir sermaye edinmek lâzımdır. Burada tasvir edilen aile tutumluluğu ve intizamı sayesinde bugüne kadar bu sermayeyi teminde kusur etmemiştir. Yalnız bir kere çocukları çoğaldığı için biriktirdikleri para yetmemiş o zaman bu parayı — yani 900 fr. gı — doldurmak için balıkçı bir gemi ile tayfa olarak «Havana» ya kadar bir sefer yapmıştır. Bu sefer kendisine 800 fr. kazandırmış. İşte bugün sahip oldukları kayığın yarı hissesi için gereken paranın bir kısmı

bu paradan temin edilmiştir. Kocası seyahattayken, birikmiş para ile kadının kazancı evin idaresine yetmiş. Hiç borç etmeğe mecbur kalmamış.

Bu ailenin hayatı bir çok bakımdan Guipuzcoa sahillerinde yaşayan balıkçıların hayatı hakkında tam bir fikir verebilir. Gerçekten hepsinin hayatı birbirlerine benzer. Yazın sahillerde veya açık denizlerde sefer yapan gemilerde tayfalık, kışın da balıkçılık eden her aile, tutumlu ve intizamlı olurlarsa kayık sahibi olmamalarına hiç bir sebep yoktur. Yalnız, çoğu tayfalık ederek seferlerde kazandıkları bu parayı yemeğe almıştır. Gençliklerinde uzun seferler yaparak hem dünyayı gören hem de yüksek ücret alan balıkçılar evlendikten sonra aile reisi olunca artık böyle seferlere çıkmazlar. Hemen hemen sadece balıkçılık ederler. Umumiyetle kazançları ihtiyaçlarını karşılar. Ama evlendikten sonra da ilerisini düşünmezler, gene günü gününe yaşarlar.

13.

AİLENİN MADDİ MANEVİ REFAHINI TEMİN EDEN ÖRFLER VE KURUMLAR

Bekârlığında çok büyük bir ahlâk sağlamlığı gösteren aile reisi, bu sayede kendine küçük bir sermaye temin ettiği için aile hayatına çok iyi şartlar içinde girmiştir. Sonraları da çalışkanlığı, intizamı, kanaatkârlığı sayesinde dâima ailesinin ihtiyaçlarına yetecek bir gelir temin etmiştir. Beri taraftan da kadının çalışkanlığının ev idaresinde gösterdiği kabiliyetin, ailenin bugünkü refahlı hale erişmesine çok büyük yardımı dokunmuştur. Bu ahlâkî vasıfları sayesinde bugüne kadar muvaffak olan karı kocanın bundan sonra da muvaffakiyetlerini arttıracakları şüphesizdir. Sonra oğlanların ikisi de ekmek paralarını kazanacak bir yaşa ulaşmak üzeredirler. Bu itibarla ailenin üzerinden mühim bir yük gidecektir. Bütün bu iyi şartlar dikkate alınırsa ailenin istikbalinin çok emin olacağı tahmin edilir. Bir kaç sene sonra Jose, D** nin, kayığın öbür yarısına da sahip olacağına şüphe yoktur. Böylece bir kayığa tam mânasıyle sahip olunca, kendini mesleğinin en büyük mertebesine yükselmiş sayacak. O zaman avdan alacağı hisse çok artacağı için kayık yapıcının — doğramacının — yanında çalışan oğluna bir dükkân satın

alması mümkün olacak. Memlekette "famille - souche" denen tip hüküm sürdüğüne göre belki de varis olarak balıkçı olmağa namzet ikinci oğlunu yanında alakoyacak. Bu suretle onunla işbirliği ederek öbür çocuklarının da istikballerini sağlayacak.

Aile, istikbalin en ağır felâketlerine karşı, balıkçı cemiyetlerine has karşılıklı yardım sistemi sayesinde emniyet altındadır. Bu yardım sistemine göre aile reisi hastalanır veya bir kazaya uğrarsa sanki işe devam ediyormuş gibi balıktan kendisine düşen payı gene olduğu gibi almakta devam eder. Bu yardım zamanla da sınırlanmamıştır.

Yalnız aile bir tek tehlikeye karşı emniyet altında değildir. O da geçimlerini temin eden kayığın batması tehlikesidir. Ama böyle bir kaza balıkçı ile karısına o kadar uzak görünüyor ki böyle bir şeyi hiç bir zaman akıllarından bile geçirmiyorlar. Sigorta ettirmeği ise hiç düşünmüyorlar. Hatırlatılınca da böyle bir şeyle uğraşmanın mânasız olduğunu söylerler. Çünkü kendilerine göre kayık batınca balıkçı da onunla beraber batar, boğulur, ortada da mesele kalmaz.

Bu monografide tasvir edilen aile, işçileri sosyal hayatın üst basamaklarına çıkaran kabiliyetlerle alt basamaklara düşüren nakiselerin tam ortasındadır. Aile kötü temayülleri yıkan ahlâkî vasıflara sahiptir. Ama faziletin tabii neticelerini verimli bir hale getiren uzak görürlükten mahrumdurlar. Bu türlü eksiklik hemen hemen bütün işçilerde vardır. Ama bu kusurların önüne geçmek için balıkçılar, çiftçi ve madenciler gibi iyi niyet sahibi patronların telkinlerinden mahrumdurlar. Kayık sahibi sermayedarlar hiç bir zaman bu vazifeyi göremezler; çünkü, çiftliklerde ve madenlerde, işçilerle patronlar arasındaki münasebet ne mertebeler silsilesi ne de işbirliği bakımından sermayedar balıkçılarla tayfalar arasındaki münasebete benzer.

Senelik Gelir Bütçesi

Gelir kaynakları	Gelir kaynaklarının tahmini değeri	G e l i r		Gelirlerin tutarı	
		Malları değeri fr.	Aynı gelirin tutarı	Para geliri	fr.
K I S I M I					
<i>Ailenin tasarrufunda bulunan mal</i>		<i>Malların gelirleri</i>			
<i>Madde I— Gayri menkul mal</i>		<i>Madde I— Gayri menkul malların gelirleri</i>			
Aile bu neviden hiç bir mala sahip değildir	—	Ailenin bu neviden hiç bir geliri yoktur	—	—	
<i>Madde II — Menkul malların değeri</i>		<i>Madde II— Menkul malların gelirleri</i>			
P a r a :		Bu para hiç bir gelir temin etmez		—	—
Evde adi masraflar için saklanan para	40	Bu malın % 6 dan temin ettiği faiz	—	66	
İş ve endüstri vasıtaları		Bu malzemenin % 6 dan temin ettiği faiz	—	2.70	
Bütün teferrüatıyla ve av aletleriyle bir balıkçı kayığın yarım hissesi	1100	Bu malzemenin % 6 dan temin ettiği faiz	—	0.36	
Her balıkçının cemiyete temine mecbur oldukları Merluche oltası	45	<i>Madde III— Yardımlaşma cemiyetinin tahsisatı</i>			
Balık yağı yapmak için aletler	6		—	—	
<i>Madde III— Yardım cemiyetinden alınan tahsisat</i>		Malların mecmu geliri		—	69.06
Aile reisi hastalandığı zaman yardımlaşma cemiyetinden alınan para ve mal	—				
Malların mecmu değeri		K I S I M I I			
	1191	<i>Tahsisatın gelirleri (produits des subventions)</i>			
K I S I M I I		<i>Madde I— Faydalanmak üzere sahip olduğu malın istihsalı</i>			
<i>Aileye verilen tahsisat (subventions)</i>		Ailenin bu neviden hiç bir istihsalı yoktur		—	—
<i>Madde I— Faydalandığı mal</i>		<i>Madde II— Çevresindeki mülklerin istihsalı</i>			
Ailenin faydalandığı hiç bir mal yok. Yalnız burada denizden faydalandıklarını hatırlatalım		Ailenin bu türlü hiç bir istihsalı yoktur	—	—	
<i>Madde II— Çevresindeki mülklerden istifade hakkı</i>		<i>Mad. III— Hizmet veya mal şeklindeki tahsisatın değeri</i>			
Aile bu türlü hiç bir haktan istifade etmez		Kilise vergisinden af edilmeleri (Bu vergi senede 10 fr.dır)	10	—	
<i>Madde III— Hizmet veya mal şeklinde tahsisat</i>		Tahsilin Saint-Sébastien şehrinde bedava olması (aile bunun için senede 30 fr. kazanmak zorunda kalacaktır)		30	—
İbadet tahsisatı		Tahsisatın mecmu geliri		40	—
Çocukların tahsiline ait tahsisat					

(Devam)

Senelik Gelir Bütçesi (Devam)

Gelir Kaynakları (Devam)			Gelir (Devam)				Gelirlerin tutarı	
Muayyen zamanlarda yapılan işler	Tahakkuk eden iş miktarı		Fiyat		Kısım III Gündelikler	Aynı yarımın değeri	Para geliri	
	Baba	Anne	baba	anne		Fr. C.	Fr. C.	
	Gün	Gün	fr..c	fr.c.				
Kısım III <i>Ailenin gördüğü işler</i>								
<i>Cemiyet hesabına götürü olarak yapılan başlıca işler :</i>								
Kışın yapılan av işleri	80	—	3	—	Bu işten alınan gündelikler yekünü	48	192	
İlk baharda yapılan av işleri	55	—	3	—	» » » » »	28	137	
Yazın yapılan av işleri	45	—	3	—	» » » » »	18	102	
Son baharda yapılan av işleri	53	—	3	—	» » » » »	36	123	
<i>Aile hesabına veya balıkçı cemiyeti hesabına kadının gördüğü başlıca işler :</i>								
Ev işi, yemek pişirme, çocuklara bakma, temizlik v. s.	—	135	—	—	Bu işler için gündelik bahis mevzuu olamaz	—	—	
Balıkçı kavgısına ait işler, ağların tamiri v. s.	—	126	—	0.90	Bu işten alınan gündelik yekünü	—	113.40	
<i>Aile hesabına veya cemiyet hesabına yapılan götürü veya gündelikli ikinci dereceden işler :</i>								
Kayığın sahibi sıfatıyla gördüğü işler	6	—	1.50	—	Bu işten alınan gündelik yekünü (boş zamanlarda) yapılır	—	9	
Ailenin dikiş işleri	—	12	—	1.00	Aynı işi görececek bir terzinin alacağı gündelik yekünü	12	—	
Gemilerin kum safralarını götürü olarak boşaltmak	—	14	—	0.90	Bu işten alınan gündelik yekünü	—	12.60	
Ailenin ihtiyaçları için luzumlu keten ve kenevir bükme	—	32	—	0.50	» » » » »	16	—	
Balık yağı istihsalinden	—	3	—	0.60	» » » » »	1.80	—	
<i>Not : Çocuklar aileye kazanç temin eden hiç bir iş görmezler</i>					(Çocukların kazançları yoktur)			
<i>Aile azalarından her birinin çalıştığı günler mecmuu</i>			234	322	Ailenin kazandığı gündeliklerin yekünü	159.80	689.00	
Kısım IV <i>Ailenin teşebbüs ettiği endüstriler (kendi hesabına)</i>					Kısım IV <i>Endüstrinin getirdiği kâr</i>			
Bir sermayedarla ortaklaşa alınan bir balıkçı kavgısının işletilmesi teşebbüsü					Bunun işletilmesinden temin edilen kâr	—	822.30	
Diğer balıkçılarla toplu bir halde av teşebbüsü					Bu teşebbüsten temin edilen kâr	190.90	557.60	
Balık yağı imalı teşebbüsü					Bu işten temin edilen kâr	10.20	4.94	
<i>Not : Bu gelirlerden başka, endüstri 169 fr. 50 tük bir gelir daha temin eder.</i>					Endüstriden temin edilen kâr yekünü	200.20	1384.84	
<i>Bu gelir tekrar gidere harcanır. Böylece giderle denkleşen bu gelir Bütçeye konmamıştır.</i>					Giderle denkleştirilen senelik gelir yekünü 2542 fr. 90	400.00	2.142.00	

15
Senelik Gider Bütçesi

Giderler		Giderlerin tutarı	
		Tabii olarak harcanan maddelerin değeri	Para olarak gider
K I S I M I			
<i>Gıdaya ait giderler</i>			
Madde 1— Evde harcanan gıdalar (Balıkçı ve karısıyla 13, 10, 8, 6. 2. yaşındaki çocukların 265 günlük gideri)			
	Giderlerin ağırlığı ve fiatı		
	Ağırlık, kilo olarak	Fiat, beher kilo için fr.olarak	
Hububat :			
Has buğday : ekme halinde	550	0.360	— 198
Pirinç (hastayken yemek için veya fevkâlade yemek olarak)	2	1.100	— 2.20
Mecmu ağırlık ve ortalama fiyat	552	0.363	
Yağ maddeleri :			
Balık ve sebze pişirmek için domuz yağı . . .	15	1.600	— 24
Tere yağı (kullanılmaz)	—	—	—
Zeytinyağı, rafine değil bazı yemekler pişirmek için	140	1.300	— 182
Mecmu ağırlık ve ortalama fiyat	155	1.329	
Süt ve yumurta :			
İnek sütü kahvaltıda ekme batırılarak yenir . .	550	0.150	— 82.5
Yerli peynir (kuru)	9.5	1.630	— 15.48
Yumurta, 300 tane	30	0.800	— 24
Mecmu ağırlık ve ortalama fiyat	589.5	0.207	
Et ve balık :			
Kasap eti : öküz, inek, (Nadiren koyun ve dana) 73 klgr. 1 fr. 70 santimden 124 fr. 10;— Yortular da yenen kuzu 6 klgr. 2 fr.dan 6fr.	79	1.647	— 130.10
Balık : taze veya tuzlanmış (ton sardelya v. s.) 350 klgr. 0,70 franktan 245 fr.;— Fevkâlade olarak yenen Morina 10 klgr. 1 fr.dan 10 fr.	360	0.708	245 10
Mecmu ağırlık ve ortalama fiyat	439	0.877	
Sebze ve yemiş :			
Patates : (yalnız Hazirandan Aralık aytına kadar yenir	170	0.096	— 16.32
Kuru unlu sebzeler : fasulye	166	0.250	— 41
Taze sebzeler : Lahana 100 klgr. 0,063 fr.dan 6 fr. 30;— Bakla (içi ve kabuğu) çorbada kullanılır 40 klgr. 0,064 fr.dan 2 fr. 56;— Taze bezelye 24 klgr. 0 fr. 160 dan 3 fr. 84;	164	0.077	— 12.70

15
Senelik Gider Bütçesi (Devam)

Giderler		Giderlerin tutarı	
		Tabii olarak harcanan maddelerin değeri	Para olarak gider
	Giderlerin ağırlığı ve fiatı		
	Ağırlık, kilo olarak	Fiat, beher kilo için fr.olarak	
Baharatlı sebze :			
Prasa 10 klgr. 0 fr. 160 dan 1 fr. 60;— Soğan 12 klgr. 0 fr. 270 den 3 fr. 24;— Kırmızı biber 1,5 klgr. 1 fr.dan 1,5 fr.	23.5	0.270	— 6.34
Yemişler; Elma armut (çocukların yedikleri veya balıkçının denizde yediği) 40 klgr. 0,25 fr. dan 10 fr;— incir 4 klgr. 0.50 fr dan 2 fr.	44	0.273	— 12
Mecmu ağırlık ve ortalama fiyat	567	0.157	—
Baharat ve münebbihler :			
Tuz (Bir kısmı evde yapılan salamuraya kullanılır . . . . .)	80	0.120	— 9.60
Sirke (Şarap veya elma şirasından yapılır)	50	0.650	— 32.50
Çukolata, aşağı cinsi, kadın ve çocuklar sabahleyin yerler	25	1.500	— 37.50
Kahve (Yalnız yortularda kullanılır)	0.2	5	— 1
Şekerli maddeler : Hastalık zamanında çocuklara alınan kamış şekeri	1	1.200	— 1.20
Mecmu ağırlık ve ortalama fiyat	156.2	0.524	—
Tahammür etmiş içkiler :			
Her yemekte kısım kısım alınan elma şırası	730	0.150	— 109.50
Navarre şarabı balıkçının denize götürdüğü ve evde içilen (yortu)	78	0.350	— 27.30
Sert içki balıkçının denize götürdüğü	20	1	— 20
Mecmu ağırlık ve ortalama fiyat	828	0.189	—
Madde II— Evin dışında hazırlanan ve harcanan giderler			
Kayıpta hazırlanan ve balıkçının yediği çeşitli balıklar 90 klgr, 0,70 fr.dan			63 —
Balıkçının bir gazinoda senelik tevaif münasebetiyle yediği yemek			— 2
Mecmu gıda gideri			308 997.84
(Devam)			

15
Senelik Gider Bütçesi (Devam)

Giderler	Giderlerin tutarı	
	Tabii olarak harcanan maddelerin değeri	Para olarak gider
KISIM II		
<i>Eve ait giderler</i>		
Ev gideri : Ev kirası ayda 15 fr.tan 180 fr.— Her sene evin kireç bade- danası 7 fr. (diğer masraflar ev sahibine aittir)	—	187
Mobilya : Mobilya tamiri ve çeşitli aletler satın almak için 6 fr.— Çarşaf, sofrta örtüsü, peçete 64 fr. 80	16	54.80
Isınma : Odun kömürü 420 kg. 0,107 fr.dan 44,94 fr.— Odun (kısım kısım yükle alınan) 1300 kg. 100 kilosu 4 fr.dan 52 fr.	—	96.94
İş 1 k : Balık yağı (evde yapılır) 30 kg. 0,80 fr.dan 24 fr.— Mum 10 kg. 1,30 fr.dan 13fr.	24	13
Eve ait giderlerin mecmuu	40	351.74
KISIM III		
<i>Giyime ait giderler</i>		
Balıkcının elbiseleri : Kumaş ve elbise gideri 90 fr.— Dikim ve bakım 3 fr.	1	92
Kadının elbiseleri : Kumaş ve elbise gideri 52 fr. 82— Dikim ve bakım 13 fr.	3	62.82
Üç büyük çocuğun elbiseleri : Kumaş ve elbise gideri 90 fr.— Dikim ve bakım 20 fr.	6	104
İki küçüğün elbiseleri : Kumaş ve elbise gideri 40 fr.— Dikim ve bakım 7 fr.	2	45
Çamaşır : Çamaşır parası 59 fr. 80— Çocuk çamaşırları için sabun 6 kg. 1,30 fr.tan 7,80 fr.	—	67.60
Giyime ait giderlerin mecmuu	12	371.42
KISIM IV		
<i>Manevî ihtiyaçlara, eğlencelere ve sağlık işlerine ait giderler</i>		
İbadet : Kiliseye hediye 8 fr.— Kadına sandaliye 3 fr.— Kilise ver- gisinden af, ortalama 10 fr.dır	10	11
<i>(Devam)</i>		

15
Senelik Gider Bütçesi (Devam)

Giderler	Giderlerin tutarı	
	Tabii olarak harcanan maddelerin değeri	Para olarak gider
Çocukların okuması :		
Mektedir bedavadır beş çocuklu bir aile için masraf 30 fr.tır— Defter kitap 6 fr.dır	30	6
İane ve sadaka :		
Balıkçılar iane vermezler	—	—
Eğlence ve yortu ziyafetleri :		
Boğa güreşleri için anfiye girme masrafı, bütün ailenin 8 fr.— Balıkçının masrafı 14 fr.— Yortu günlerinde yemek masrafı birinci kısımda zikredilmiştir	—	47
Sağlık işleri :		
Hekim masrafı ve ilaç parası	—	20
Mecmu gider	40	84
K I S I M V		
<i>Endüstriye, borçlara, vergilere ait masraflar</i>		
Not : Aile adına girişilen endüstrilerin masrafı 1046 fr. 00 dir Bu masraf gene aynı endüstrinin geliriyle ödenmiştir onlarda şunlardır :		
Evde para olarak veya aynen kullanılan şeyler 877 fr. 26	}	1046 fr.
Tekrar endüstri işleme harcanan para 169 fr. 50		
Borçların faizi :		
Aile kayığın yarı payının bedelini ödemiştir. Onun için bugün hiçbir borcu kalmamıştır	—	—
V e r g i :		
Aile vasıtasız hiç bir vergi ödemez vasıtalı vergiler de zaten satış fiyatlarında vardır	—	—
S i g o r t a :		
Aile bu bakımdan doğrudan doğruya hiç bir para vermez. Yalnız hasta olduğu zaman her balıkçı gibi mahsulden hissesini alır	—	—
Bnrlara ait mecmu masraf	—	—
Bir senede biriktirilen para :		
Kayık ıskarta olduğu zaman yenisini almak için sermayedar ortağa yatırılan para	—	337
Senelik masraf yekünü (gelirle denk gelen) 2542 fr. 90	400	2142

16

Bütçeye Bağlı Ek Hesaplar

K I S I M I Kârların hesabı <i>Ailenin endüstri teşebbüsünden doğan kârlar (kendi hesabına)</i>	Değeri	
	Aynı olarak	Para olarak
A— Bir sermayedarla ortak olarak bir balıkçı kayığının işletilmesi		
G e l i r		
Balık satışından para olarak 1 ½ hisseye düşen (Her hisse 700 fr. dir seneliği)	—	1050
G i d e r		
Kayığın yarı hissesine verilen 1100 fr.kın % 6 dan faizi	—	66
Balıkçı olarak cemiyete verdiği 45 fr.lık malzemenin % 6 faizi	—	2,70
Kayığın bakımı ve teferrüatı (Tamirin yarı masrafı aileye aittir)	—	150
Ailenin isî :		
Aile reisinin 6 gün tamire nezaret etmesi (Gündeliği 1,50 fr.)	—	9
Sermayenin «Amortissemens»ı	—	—
Endüstriden temin edilen kâr	—	822,30
Yekûn	—	1050
B— Balıkçularla toplu halde yaptığı av		
G e l i r		
Alelade balıkçının aldığı 1 hisse şunlardır :		
Balık satışından 1 hisse (para olarak) ortalama senede 700 fr. tutar	—	700
Ailenin harcadığı balık senede 350 kilo o fr. 70 den (15, kısım I)	245	—
Balıkçının denizde yediği balık 90 kilo o fr. 70 den (15, kısım II)	63	—
Kayığın reisi olması itibariyle ortağından aldığı ¼ hissenin bedeli	—	175
Kayığın işlerini görmesi itibariyle ½ hissenin bedeli (kadına)	—	350
Balık yağı	12	—
Yekûn	320	1225
G i d e r		
Ailenin işleri :		
Aile reisinin(balıkçı gibi 228 gün çalışmıştır) Gündeliği 3 fr.dan	130	554
Kadının kayığa ait işlerle 126 gün uğrasır. Günd. o fr. 90 dan	—	113,40
Endüstriden edinilen kâr	190	557,60
Yekûn	320	1225

Bütçeye Bağlı Ek Hesaplar (Devam)

	Değeri	
	Aynı olarak	Para olarak
C— Balık yağı imalî		
G e l i r		
Satılan yağ 16 kg. 0 fr. 80 den	—	12.80
Işık v.s. için evde kullanılan yağ 30 kg. 0,80 fr. dan . . .	24	—
Yekün	24	12.80
G i d e r		
Balık yağının imalinde kullanılan morina ciğerlerinin değeri	12	—
Hususi malzemenin değerinin % 6 dan faizi	—	0.36
Bu malzemenin bakımı için senelik masraf	—	1.50
Balık yağı çıkarmak için kullanılan odun kömür parası	—	6
Kadının 0,60 dan üç günlük gündeliği	1.80	—
Endüstriden edilen kâr	10.20	4.94
Yekün	24	12.80
D— Endüstriden temin edilen kâr hesaplarının hülâsası (A dan C) ye kadar		
Mecmu gelir		
Ailenin beslenmesi için kullanılan mahsuller	308	—
Ev ve giyim için kullanılan mahsuller	24	—
Ailenin geçimini temin etmek veya biriktirmek için elde ettiği gelir	—	2130.30
Tekrar sanayi işlerine kullanmak üzere sanayiın getirdiği para geliri ve aynı gelir (169,50 fr.)	12	157.50
Yekün	344	2287.80
Mecmu masraf		
Ailenin sahip olduğu ve endüstride kullandığı eşyanın faizi	—	69.06
Endüstri için ailenin gördüğü işlere karşılık gündelik . . .	131.80	676.40
Endüstriyle temin edilen ama genel endüstri masrafına harcanan 169 fr. 50	12	157.50
Masraf yekünü 1046 fr. 76	143.80	902.96
Endüstriden temin edilen mecmu kâr	200.20	1384.84
	344	2287.80
K I S I M II		
Tahsisata ait hesaplar		
Tahsisat için ayrıca hususi bir hesap açmağa lüzum yoktur	—	—

16

Bütçeye Bağlı Ek Hesaplar (Devam)

K I S I M III			
Çeşitli hesaplar			
E— Satın alınan kumaş ve elbiselerin gider hesabı			
<i>Madde I— Aile reisinin elbiseleri</i>			
İş ve adamlık elbiseleri birbirlerinin ayındır :			
Kırmızı yünden üç balıkçı gömleği her biri 16 fr.tan	48	2 sene	24
Kaba gri dradan üç pantolon 12 fr.tan	36	2 »	18
2 kaput muşambadan biri 10 biri 15 fr.tan	25	2 »	12,5
2 dra bere 2,5 fr.	5	2 »	2,5
2 çift ayakkabı çifti 9 fr.tan	18	1 »	18
10 gömlek kenevir ve ketenden	60	4 »	15
Yekün	192		90
<i>Madde II— Kadının elbiseleri</i>			
Adamlık elbiseleri :			
1 yün elbise	30	10 sene	3
1 yünlü ipekli baş örtüsü	3	3 »	1
1 beyaz işlemeli baş örtüsü (yortu için)	6	6 »	1
1 kırmızı eteklik siyah kadife kenarlı	16	8 »	2
1 yün şal	19,80	15 »	1.32
İş elbiseleri :			
Pamuklu üç âdi elbise	30	2 sene	15
4 eteklik yünlü ve pamuklu	14	2 »	7
3 önlük pamuklu veya kenevir	9	3 »	3
3 pamuklu baş örtüsü	4,50	3 »	1
8 gömlek kenevirden her biri 4,50 fr.	36	6 »	6
2 çift ayakkabı her biri 6 fr.	12	1 »	12
Yekün	180,30		52,82
<i>Madde III— Çocukların elbiseleri</i>			
13, 10 ve 6 yaşındaki çocukların senelik masrafı	—	—	80
2 küçüğün senelik masrafı	—	—	40
Yekün	—	—	130
F— Senelik dikiş ve elbiselerin tutumu için gereken para			
<i>Madde I— Evin umumî masrafı</i>			
İğne, tire, yün v. s.	—		8
12 gündelik, 1 franktan (annenin)	12		—
Gündelikci terzinin 23 gündeliği 1 fr.tan	—		23
Yekün	12		31
<i>Madde II— Bu masrafın aile fertlerine taksimi</i>			
Dikiş ve tamir için masraflar :			
Balıkçının elbiseleri	1		2
Kadının elbiseleri	3		10
3 büyük çocuğun elbiseleri	6		14
2 küçük çocuğun elbiseleri	2		5
Yekün	12		31

SOSYAL YAPININ ÇEŞİTLİ UNSURLARI

*Sosyal yapının önemli olguları; Dikkate değer hususiyetler
Umumî mülâhaza; Netice*

17

İSPANYANIN «BASQUES» MEMLEKETLERİNDE SABİTLİĞİN (STABİLİTÉ) ÖRNEK OLACAK KARAKTERLERİ

1829 senesindenberi her yaz yaptığım bir sürü seyahatlere, kısım da Paris'e akın eden yolculardan edindiğim bilgiye dayanarak diyebilirim ki «Basque » larda hüküm süren sosyal sükûnun kuvvetini, Avrupa veya Asya kavimlerinin hiçbirinde görmeğe imkân yoktur. Çünkü hiç bir yerde insanlığın temel kurumlarına bu derece itaat görülmemiştir. Pek eski zamanlardanberi bu kurumlar kudretle tutunuyorlar ve tabii tesirlerini gösteriyorlar. Dekaloga ve baba otoritesine itaat, ahlâkî kanunun kudret ve vasıtalarını sarsılmaz temellere bağlar. Din ve iktidara hürmet ruhanî ve cismanî kuvvet arasında bir âhenk kurar. İçten gelen kötülük temayülünün tesiriyle on emire karşı gelecek insanları her gün vazifelerine davet eder. Nihayet kendiliğinden yetişen mahsulün makul bir şekilde paylaşılmasına rehberlik eden âdetler; “communauté” ferdî mülkiyet ve “patronage” rejimlerinin sağlam bir teşkilâtabağlı bulunması, herkesin gündelik ekmeğini teminat altına alıyor.

Otuz sene, bu iyiliklerden istifade eden kavimleri gözden geçirdim. Neticede gördüm ki Avrupa'da «Basques» larla mukayese edilebilecek iki kavim var, bunlardan biri İsviçre'nin “Oberland” daki altı küçük kantonu, biri de Elbe ile Ren nehri arasındaki baba topraklarında yaşayanlar. Bilhassa Hanover'deki Luneburg'da V inci asırda İngiltere'yi mağlûp eden harikulâde örflerin hâlâ muhafaza edilmiş olmasına hayran oldum. Bu üç ırkın üstünlüğünü temin eden sebepler bir olduğu gibi tezahürleri de birdir. Her üçünde de

sosyal sükûnun iyilikleri görülür. Böyle olmakla beraber her birinin kendine mahsus hususiyetleri de vardır ki, bu hususiyetler bu eserin muhtelif kısımlarında gösterilecektir.

“Basques” lar tarihin ilk çağlarından önce şarktan gelip İberik yarımadasın yerleşen ilk göçmenlerdendir. Plutarque ve Strabonun şahadetine nazaran “Basques” ların ahlâkî üstünlükleri ve kurumlarının hususiyetleri pek eski devirlere aittir. Ev idaresi umumiyetle kadınlara bırakılmıştır. Onlar da iz’anları ve ihtiyatları sayesinde bu işe lâayık olduklarını gösterdiler. Bugün olduğu gibi, âdeti göre miras kız olsun, erkek olsun büyük evlâda geçerdi. Hattâ büyük oğlanlar liyakatsiz olunca nesli devam ettirmek için mirasın küçük kıza verilmesini bile caiz görülürdü. Bu suretle aileye giren damad nesli devam ettirir. Annibal Kartaja ordularıyla “Pyrénées” lerden geçerken “Basques” lar “Pyrénée” silsilesinin iki yamacını boydan boya işgal etmişlerdi. Bugün garpteki “basques” lar eski üstünlüklerini yalnız İspanyanın “Alava”, “Guipuzcoa” ve “Biscaye” gibi küçük eyaletlerinde muhafaza etmektedirler. Dekaloga ve baba otoritesine itaatın doğurduğu saadet yalnız burada devam etmektedir. Verdiği örneklerle zenginliğin, ilmin ve iktidarın bir kavim tarafından kötü bir şekilde kullanılmasının, nasıl önüne geçileceğini burası öğretmektedir. Zaten refaha kavuşan milletlerin batması bu üç şeyin kötü kullanılmasının bir neticesi değil midir?

Sert bir iklim, çiftçiliğe müsait olmıyan bir toprağa, dağlar arasında ticaret yollarının bulunmadığı bir yere yerleşmiş olan “Basques” lar zenginlik temin edecek halde değildirler. Gündelik ekmeklerini temin etmek için bütün vakitlerini işe verirler. Böylece bütün kötülüklerin başı olan tembelliğe, öbür refahlı kavimlerde olduğu gibi burada yer yoktur. Gine aynı sebebin tesiriyle diğer kavimler gibi ilimle, edebiyatla, sanatla uğraşmağa vakitleri yoktur. Onun için de kültürün verdiği gururla umumiyetle dekaloga ve baba otoritesine karşı gelmek âdeti burada belirmemiştir. Nihayet 420,000 lik bir nüfus 700,000 hektarlık bir sahaya yayıldığı için müdafaası kolaydır. Onun için de bir çok kudretli komşuların tecavüzüne mukavemet etmişlerdir. Ama civar memleket ovalarına yayılmak, onlara zulmetmek arzusuna kapılmak, «Basques» lılar için çok nadir olan olgulardandır. Kötülüğün hâkim olmasına manî olan fizik manialar, halkın ruhunda taşıdığı ahlâkî kudretin üstünlüğü yanında daima ikinci plânda kalmağa mahkûm olmuştur. Başta, daima “fa-

mille - souche" denen aile tipinin devamını kuvvetlendiren baba otoritesi, anneye bağıllık ve ahdi atik gelir.

SAINT - SEBASTIEN BALIKÇILARINDA "COMMUNAUTÉ" REJİMİ

Muayyen bazı şartlar içinde, deniz veya nehir kenarında oturan aileler ancak kendilerinin ihtiyaçlarına yetecek kadar balık tutarlar. Bu takdirde bu aileler hiç bir yabancı kuvvete ihtiyaç göstermeden endüstrilerini yalnız başlarına çevirebilirler; ama balık başka mahsullerle değişebilir bir meta olunca o zaman balıkçılık bir endüstri teşebbüsü halini alır. Balıkçılar sahillerden açılmağa ve kullanılması güç bir takım av âletlerinden istifade etmeğe mecbur olurlar. Bu gibi hallerde artık bir ailenin gücü ve sermayesi bu teşebbüslere yetmez olur. O zaman yalnız balıkçıların veya balıkçılarla sermayedarların işbirliğine dayanan bir "communauté" sistemi doğmağa başlar. Afrikanın ve yeni dünyanın vahşî kavimlerinde bile bulunduğu işaret ettiğimiz bu birlikler hiç şüphesiz meydana geldikleri muhitin ekonomik vaziyetine göre çeşitli şekillere bürünürler. Ama teşkilât ve gaye bakımından bunları çeşitli ziraî ortakçılık sistemlerine benzetmek mümkündür.

"Saint - Sébastien" de ise ekseriya balıkçılarla sermayedarlardan teşekkül eden bu türlü birlikler o kadar eskidir ki, tarihin karanlıklarına karışır. Bu monografide tasvir edilen kayık sahibi balıkçı, hem balıkçı, hem de sermayedar sıfatıyla bu birliklerden birine mensuptur. İşte ailenin geliri hakkında verilen malûmatı tamamlamak için, burada balıkçılar "communautés" sinin teşkilâtından bahsetmek icabedecek. Bu teşkilât şu tarzda teşekkül etmiştir:

Kayık sahibi bir sermayedar her şeyden önce kayığına tayfa bulmak işiyle ya doğrudan doğruya kendisi meşgul olur, yakut da bu işi kayığına kaptan veya reis olarak seçtiği tecrübeli bir balıkçıya bırakır. Bu işe karşılık müzayedede ile yapılan balık satışından edilen kazancın muayyen bir miktarını ona verilir. Reis olarak seçilen kimse lüzumlu tayfayı toplar. Ama birlik şartları üzerinde tayfa ile münakaşa etmek lüzumunu hissetmez, çünkü bütün şartlar örfle tayin edilmiştir. Bu şartlar hemen hemen hiç değişmez. Onlar da şunlardır:

1. Sermayedar, morina balığı oltaları müstesna olmak üzere kayığın bütün levazimatını ve av vasıtalarını temin eder. Her bir balıkçı da aşağı yukarı 40 - 50 frank tutan 100, 150 kadar morina balığı oltasını temin eder.

2. Kayığın bakımı ve levazımı mal sahibine aittir. Ama av vasıtaları, her satışta ayrılan payla temin edilir; bu itibarla birliğe yüklenmiştir. Ayrılan bu pay bir tayfa payına eşittir. Her satıştan elde edilen bu payla yeni av malzemesi alınır, ve av vasıtalarının bakımı temin edilir.

3. Her bir balıkçı satıştan kendilerine düşen paydan başka, gündelik balık mahsulünden aileleri için lüzumlu miktarı da almak hakkını haizdir. Bunun bir takım suiistimallere yol açacağı tahmin edilir, ama tatbikatta hiç bir zaman böyle bir şeyle karşılaşmaz. Balıkçıların birbirlerini kontrol etmeleri, namus ve nezaketin alışkanlık halini almış olması, bu türlü suiistimallerin önüne geçmesine ve gerek ortakların gerekse mal sahibinin menfaatlerini korumasına kâfi geilir.

4. Birliğin muhtaç olduğu ikinci derecedeki işler de gündelikçilere değil de gene birliğe mensup olanlara — karıları da olabilir — yaptırılır. Bu işlerine karşılık da kazançtan muayyen nisbette bir pay verilir. Böylece av âletlerine bakan ve balığı taşıyan kadınlar bir balıkçının yarısı kadar bir pay alırlar. Aynı şekilde muço'lar da yarım pay alır. Kayığın temizliğiyle meşgul olan tayfalar da bir çeyrek pay fazla alırlar.

5. Bugüne kadar devam eden pek eski bir âdete göre, bu balıkçı birliklerinde azâlar arasında çok basit esaslara dayanan bir de karşılıklı yardım teşkilâtı vardır. Hastalanıp da ava iştirak edemiyen balıkçı kazançtan hissesine düşeni eskisi gibi almakta devam eder. Hastalığı ne kadar uzarsa uzasın o hiç bir zaman bu yardımdan mahrum kalmaz. Böylece aile sefaletе düşmek tehlikesinden kurtulmuş olur.

6. Balık satışından temin edilen kazancın taksimini gene örf tesbit etmiştir. Kazanç 24 de bölünür 18 zi 18 tayfaya 3 ü mal sahibine, 3 ü de yardımcı hizmetlere bilhassa bakım işine ayrılır.

İşte bu esaslar üzerine kurulmuş olan birlikler çok muntazam bir şekilde işlerler. Kayıklar avdan döndükçe, kayıkta vazifesi olan kadınlar rıhtımda hazır bulunurlar. Reisin elinden balıkları alırlar. Sepetlere boşaltırlar ve başlarında taşıyarak «Pescaderia» ya götü-

rürler. Burada kantarcı ehemmiyetsiz bir şey mukabilinde onları tartar ve satışa çıkarır. Satış peşin para ile yapılır. Alâkalılar da hisselerini hemen alırlar. Kayığın bakımına ve malzemeye ayrılan parayı ya mal sahibi, yahut da reis saklar. Bu para ile birlik için lüzumlu tuz, olta ve ağ alınır. 600 ilâ 700 fr. tutan bu paranın hepsinin birden harcandığı vâki değildir. Bu paradan artan miktar gene balıkçılar arasında paylaşılır. Bu paranın paylaşılması senede iki defa yapılır. Hesapların kesilmesi iki büyük dinî yortuya düşer. Birincisi 2 Şubattadır. O gün "Chandeleur" günüdür. Balıkçılar "Loeso" yu tevaif ederler; ikincisi 15 Ağustos'a düşer. Bu da "Saint - Sébastien" şehri koruyucusunun yortusudur. Bu günlerde balıkçılar birlikte eğlenirler, masrafı her birine düşen bu paradan verilir.

Birliğin kazancından her bir balıkçıya senede düşen kazanç miktarı şüphesiz vaziyete göre değişir. Ama bu değişikliğin, — hiç bir hesaba girmeyen bir çok endüstri şekilleriyle mukayese edildiği takdirde — pek ehemmiyetsiz olduğu görülür. Son derecede bereketli veya hiç bir şey temin etmeyen avlar pek nadirdir. Ortalama her bir balıkçının eline para olarak geçen miktar 600 ile 700 fr. arasındadır. Ama bundan başka, bilindiği gibi balıkçı avdan, ailenin yiyebileceği kadar balık almak hakkını da haizdir. Üstelik örf gereğince birliğe mensup azalardan her birinin müşterek sermayeden kendi hesaplarına pay çıkarmaları mümkündür. Meselâ morina denen balık hangi balıkçının oltasıyla yakalanırsa, o balıkçı onu temizleyerek yağını kendine ayırır. Bu yağ ışık teminine ve daha bir çok işlere yarar. İdareli ailelerde morinadan çıkarılan bu yağ ailenin ihtiyaçlarına fazlasıyla yeter. Hattâ çoğu zaman arttırıp satmak bile mümkündür. Netekim burada tasvir ettiğimiz aile arttırdığı yağı satmaktadır.

Şimdi monografisini yaptığımız ailede olduğu gibi kayık sahibi olan sermayedar, senede üç balıkçı payına eşit bir gelir temin eder. Bir balıkçının senelik geliri 650 fr. kadar olduğuna göre bu işten senede elde edeceği gayri safi miktar 1950 fr. demektir. Umumiyle kayık için konan sermaye 2,200 fr. gı geçmediğine göre ilk bakışta senelik kazanç pek fazla gibi görünür. Ama bu mahiyette bir teşebbüsün şartları yakından tetkik edilir ve bütün ihtimaller hesaba katılırsa bu kazancın, umumiyetle deniz ticaretinden temin edilen kârı aşmadığı görülür. Yuvarlak hesaba dayanan aşağıdaki rak-

kamlar, bu mesele hakkında fikir edinmek için gereken malûmatı verecektir.

Senelik gayrı safi gelir ..... 1 950 fr.

gider :

Konan sermayenin (2 200 fr.) % 6 dan faizi ...	132 fr.
Kayığın tamir ve bakım bedeli	150 fr.
Sermayenin amortismanı	350 fr.
Balıkçı reisinin ücreti	325 fr.

Gider yekûnu 957

Bu hesaba göre sermayedarın eline kala kala 1000 fr. lık bir kazanç kalıyor demektir. Bu miktar da konan sermayenin % 46 sını teşkil eder. Ama bu hesaba çeşitli gayıp ihtimalleri ilâve edilmiş değildir. Bunlar da hesaba katılırsa kazanç yekûnunun bundan çok daha düşük olacağına şüphe yoktur.

Hülâsa bu şartlar içinde sermayenin temin ettiği kâr — işin temin ettiği kârla mukayese edilirse — pek o kadar fazla görünmez. Bundan başka, buradaki gibi, böyle bir tek monografi ile, balıkçı- lar birliğinin ekonomik değeri hakkında hüküm vermek ve bu birliklere ait meseleler üzerinde fikir yürütmek mümkün değildir. Yalnız denebilir ki Saint - Sébastien de çok basit esaslara dayanan bu balıkçı birlikleri, alâkalıları tatmin edecek şekilde işlemektedir. Başka yerlerde de bu türlü balıkçı birlikleri bulunduğu göre, Onları da birçok bakımdan tetkik etmek faydalı olur. Böylece bunları birbirleriyle mukayese etmek ve bu mukayeseden pratik neticeler çıkarmak mümkündür.

19.

“SAINT - SEBASTIEN” ve “BILBAO” nun ÂDETLERİ, BAZI İŞLER DENİZCİLERİN KARILANIN İNHİSARINDADIR.

Balıkçıların, tayfaların bir kelime ile söylemek lâzım gelirse denizcilerin hâkim vasıfları basiretsizliktir. Bu adamların sergüzeştli bir hayat sürmeleri, her gün tehlikelerle karşı karşıya bulunmaları, şüphe yok ki onlarda böyle bir ruhun belirmesinin başlıca âmilleri-

dir. Sebepler ne olursa olsun, netice daima birdir. Aile reisleri denizci olan aileler daima sallantıda ve sefil vaziyettedir. Deniz seferleri yüzünden aile reisleri evden uzun zaman uzak kalınca, bu aileler ekseriya sıkıntıya düşer, geçinmek için iş aramak zarureti hâsıl olur. Bu hal bilhassa büyük limanlarda görülür. Burada kadınlar ailenin geçimini temin için ziraat ve bostan işleriyle uğraşırlar.

“Guipuzcoa” eyaletinde bulunan “Saint - Sébastien” de ve “Biscaye” de bulunan “Bilbao” da balıkçı ve denizci ailelerine gelir temin etmek için sadece umumî veya hususî hayır cemiyetlerine başvurmakla iktifa edilmez. Belediyeler de bu maksatla yapılması kolay bir takım işleri bu sınıfa mensup kadınlara tahsis etmiştir. Böylece meselâ yüksüz gelen gemilerin anbarlarında safra işini gören kumların boşaltılması, aynı şekilde bu iki limana çok miktarda gelen morina balıklarının rıhtımdan mağazalara taşınması, onların inhisarındadır. İşte onların inhisarında olan bu türlü işleri yapmağa elverişli bir geminin geldiği haberi şehire yayılır yayılmaz, kadınlar hemen iş almak üzere sahile koşarlar. İş devam ettiği müddetçe, yük almak üzere rıhtımda sıra beklerler, yükü aldıktan sonra da mağazaların yolunu tutarlar. En küçükleri kucaklarında nisbeten büyükleri de yanlarında olduğu halde rıhtıma gelen bu kadınların bitmek tükenmek bilmiyen münakaşaları ve çığlıkları “Bilbao” ve “Saint - Sébastien” limanlarının manzarasını bambaşka bir şekle sokar. Bazan kargaşalık o kadar artar ki, iş görülemez olur. O zaman bunalan tayfalardan bazılarının, kadınların üzerine atılarak, ele başılarını adam akıllı patakladıkları görülür. Bu hareket tarzı da kuvvetini örf ve âdetten almışa benziyor. Kurbanlar bile bu kestirme adalet vasıtasının icaplarına boyun eğerek cezalarına razı olurlar.

Kadınlara yardım hasdiyle kurulan bu inhisar teşkilâtı, bu ekonomik kurum nihayet bir hayır kurumu halini alıyor demektir. Bu türlü kurumlar ancak pek istisnâî haller için tavsiye edilebilir. Yalnız bu gibi kurumların bir mahzuru vardır, bu işi daha süratli bir takım vasıtalarla görmek istiyen bazı tüccarları zamandan ve paradan fedakârlık etmeğe mecbur eder; ama bu kurumların işleyişi bir düzene konursa bu türlü mahzurlar da kolaylıkla önlenmiş olur. Böylece bu kurumlar, sadaka vererek değil de ücretle çalıştırarak, zaruret içinde bulunan bu ailelere hizmet etmiş olur.

N. Ş. Kösemihal